

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-412-2-64>

**RELIGIOUS COMPONENT IN SECULAR
AND CHURCH EDUCATION: POLISH EXPERIENCE**

**РЕЛІГІЙНИЙ КОМПОНЕНТ У СВІТСЬКІЙ
ТА ЦЕРКОВНІЙ ОСВІТІ: ПОЛЬСЬКИЙ ДОСВІД**

Palinchak M. M.

*Doctor of Political Sciences,
Professor at the Department
of International Politics*

Andriiv O. B.

*Graduate Student at the Department
of International Politics
Uzhgorod National University
Uzhgorod, Ukraine*

Палінчак М. М.

*доктор політичних наук,
професор кафедри
міжнародної політики*

Андріїв О. Б.

*аспірант кафедри міжнародної
політики
Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний
університет»
м. Ужгород, Україна*

Одним із важливих питань для польського суспільства ще на початку 90-х рр. XX ст. було питання повернення предмету «Релігія» в державні школи. Досвід Польщі у вирішенні проблеми релігійної освіти є особливо показовим і корисним для нашої країни [1, s. 43-44]. Адже Республіка Польща стала повноправним і впливовим членом європейської спільноти, і її законодавство узгоджене з міжнародними нормами, зокрема і в питаннях християнської освіти. Є всі підстави припустити, що за умов прискорення євроінтеграційних процесів в Україні на тлі російської воєнної агресії польський досвід у цій сфері може бути дуже корисним.

Релігійні освіта й виховання можуть здійснюватися у двох основних формах, кожна з яких, на думку експертів, має право на існування, оскільки вони відіграють специфічну роль у формуванні цілісного світогляду підлітків, юнаків і дівчат. Перша форма «класична» – це релігійні освіта й виховання в системі церковних закладів. Через церковну проповідь, заняття з вивчення Слова Божого, участь у спільній та сімейній молитві, відвідування спеціальних навчальних закладів (недільних шкіл, гуртків тощо) діти й молодь не лише набувають знань про Бога, але й опановують досвід особистісного спілкування з Ним, побожного життя, виховують і трансформують власне серце, сходять сходами духовного вдосконалення. Така форма є виключною

прерогативою церкви, яка розуміє її відповідно до свого віровчення та історичної практики благочестя. Друга форма нині набуває все більшої актуальності – це релігійні освіта й виховання в системі світської освіти. Результати проведеного доктором богословських наук В. Кожухаровим дослідження на тему «Викладання релігії в школах Європи» показали, що в більшості країн ЄС таке викладання є обов'язковим, а в третині з них – факультативним. У $\frac{3}{4}$ держав ЄС такі знання викладаються у вигляді віровчення традиційної для країни релігії, і лише у чверті – у вигляді історії релігій.

Слід зазначити, що релігійна освіта в Польщі має давні традиції. У період Польської республіки (1918-1939) в державних школах лекції з релігії читали двічі на тиждень в обов'язковому порядку представники домінуючої Католицької церкви. Проте після прийняття комуністичним режимом у 1961 р. відповідного Закону предмет «Релігія» було повністю вилучено з навчальних програм польських шкіл. Від початку 1980-х рр. у суспільстві з ініціативи церковних кіл було актуалізоване питання повернення цього предмету до школи. Вже тоді почалося бурхливе обговорення цього питання громадськістю. У прихильників такого повернення було чимало аргументів. По-перше, цей процес повинен був повернути польське суспільство до «нормального стану» з точки зору освітніх традицій, який існував до 1961 р. і був спотворений комуністичною владою. По-друге, повернення предмету «Релігія» спрощувало механізм здобуття молоддю релігійних знань одночасно зі світською освітою в одному закладі. По-третє, введення такої дисципліни повинно було посприяти підвищенню моральності суспільства та його духовному збагаченню. Зрештою, прихильники введення у шкільне навчання предмету «Релігія» посилалися на низку західноєвропейських країн, де цей предмет викладався попри те, що за даними статистики віруюче населення в них становило меншість.

Аргументи противників релігійної освіти і християнського виховання, були менш переконливими. Вони посилалися на те, що, по-перше, Польща – це світська держава, церкви та релігійні організації в ній відділені від держави, а тому освіта може бути виключно світською; по-друге, проблемним могло стати питання читання предмету «Релігія» представниками некатолицьких релігійних організацій, а спроби її вирішення – спровокувати конфліктні ситуації на релігійному підґрунті. Зрештою, були посилення й на те, що церковна атмосфера більшою мірою сприяє сприйняттю і засвоєнню основ християнського віровчення, тому викладати релігію в закладах системи світської освіти безпідставно та безперспективно [2, s. 158].

У 2000 р. між керівництвом Конференції єпископату Римсько-католицької церкви в Республіці Польща та міністром народної освіти

було підписано угоду «Про кваліфікаційні вимоги до вчителів релігії», згідно з якою такими вчителями можуть бути як духовні, так і світські особи. Щодо останніх, в угоді зазначено, що йдеться виключно про світських осіб, котрі здобули вищу теологічну освіту за катехитично-педагогічним напрямом, а також тих, хто не мають теологічної освіти, але отримали магістерський ступінь з іншого напрямку і мають свідоцтво про закінчення післядипломної освіти або диплом вищого теологічного колегіуму чи семінарії [3]. Також слід зазначити, що вчителі релігії з 1997 р. отримують заробітну плату на загальних підставах з державного бюджету [4, s. 15-16].

Особа, яка претендує на посаду вчителя релігії, повинна мати відповідну професійну кваліфікацію, про що було домовлено між Міністерством народної освіти та представниками окремих церков і релігійних об'єднань. Такі домовленості було укладено з Конференцією єпископату Римсько-католицької церкви в Республіці Польща 8 червня 1993 р., з церквами, що входять до складу Польської Вселенської Ради, – 24 жовтня 1994 р., з правлінням Церкви адвентистів сьомого дня в Республіці Польща – 13 лютого 1995 р. Обов'язковою умовою для того, щоб учитель міг викладати релігію в школі чи дитячому садку, є отримання дозволу від відповідної церкви чи релігійного товариства. Видача такого дозволу підтверджує наявність у заявника необхідної кваліфікації вчителя релігії.

Попри введення даного навчального предмету на офіційному рівні і позитивне ставлення до нього більшої населення Польщі, дискусії з даної проблематики не вщухали в суспільстві досить довго.

Література:

1. Palinchak M., Holonič J. Vztahy štátu a cirkvi v krajinach Strednej a Východnej Európy. (Sociálny rozmer religiozity a jej odraz v spoločnosti). Trebišov: Merc, 2019. 190 s.
2. Cebula S. Prawa i wolności religijne we współczesnej Polsce. Kraków: Nomos, 2011. 216 s.
3. Porozumienie pomiędzy Konferencją Episkopatu Polski oraz Ministrem Edukacji Narodowej z dnia 3 kwietnia 2019 r. w sprawie kwalifikacji zawodowych wymaganych od nauczycieli religii. URL: <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzienniki-resortowe/porozumienie-pomiedzy-konferencja-episkopatu-polski-oraz-ministrem-35618955>.
4. Sadłoń W. Historia jednego przedmiotu. Tygodnik Powszechny. 2010. № 36. S. 14-16.